

NECİP FAZIL KISAKÜREK'İN KOMÜNİZMLE MÜCADELESİNİN SÖYLEM VE EYLEM PRATIĞI

Hakan SAVAŞ*

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, Necip Fazıl Kısakürek'in komünizm anlatısı üzerinden sergilediği tutumları nasıl bir muhalefet söylemiyle meşrulaştırdığını ve komünizmle mücadele etmenin yollarının neler olduğunu ortaya koymaktır. Bilindiği üzere tarih geçmişi anlatır; ancak en fazla da devletlerin geçmişini anlatır. Modern devletlerin birbiriyle ilişkilerini anlatan ve adına özellikle “resmi tarih anlatısı” diye belirtilen historia dikkate alındığında, savaşlar, antlaşmalar, toprak kazanımları-kayıpları bu tarih anlatısının en önemli uğrak alanlarını teşkil etmektedir. Ancak, bu yaşananların bıraktığı “silik veya derin izler”, insanların veya toplumların belleğinde her zaman devletin belleğinden daha fazla tortu bırakmıştır. Özellikle kolektif belleklerin nesilden nesile anlatımı sözlü kültürün yaygın olduğu toplumlarda-Türkiye gibi- daha belirgin olduğundan; yaşantılar bazen gerçek ama çoğu zaman da imgeler üzerinden ardıklarını etkilemiştir. Bu yaşananların insan zihninde oluşturduğu etkinin, toplumun zihninde yer etmesini sağlayanlar ise genel olarak sanat ve edebiyatın çeşitli dallarını icra edenlerdir. Özellikle şairler ve edebiyatçılar bunun öncülleri sayılabilir. 1917 Ekim Devrimi'nden sonra komünizm'in bir devlet politikası haline dönüşmesi çeşitli nedenlerle Osmanlı Devlet'i ve toplumunun korkulu rüyası haline gelmiştir. Bununla mücadele etmek hem devlet elitinin hem de toplumun öncelikleri arasında yer almıştır. Toplum bu konuda bilinçlendirmek, aydınlatmak, uyararak, uyandırmak, yönlendirmek, politize etmek, adı ne olursa olsun entelektüellerin de öncelikleri arasında yer almıştır. İşte bu entelektüellerden biri de Necip Fazıl Kısakürek'tir. Yapılan çalışma; Kısakürek'in eserlerinin bir kısmında, tarihsel olarak oluşan “moskof” imgesinin veya hakikatinin, Cumhuriyet döneminde komünizm düşmanlığına nasıl evrildiğini ortaya koymaya çalışmıştır.

Anahtar Kelimeler: Komünizmle Mücadele, Bellek, İslam, Milliyetçilik, Necip Fazıl Kısakürek.

ABOUT THE DISCOURSE AND ACTION PRACTICES OF NECİP FAZIL KISAKÜREK'S STRUGGLE AGAINST COMMUNISM

ABSTRACT

The goal of this study is to understand what kind of Islamist or nationalist stance Necip Fazıl Kısakürek had based on his discourse on Communism and what kind of opposition discourse he used to put those opinions forward. The history speaks of the past; but it mostly speaks of the past times of the states. When we take a look at the historical narrative, especially the “official historical narratives” which explain the relationships between modern states, it is seen they frequently focus on battles, treaties, gained and lost lands. But the “pale or deep scars” left by such experiences have always left more residues in the memory of people and societies when compared to the memory of the state. This especially becomes more apparent in societies where oral culture is widespread, such as Turkey, in scope of which collective memories are transferred between the generations; the experiences affect their successors sometimes based on facts but most of the time based on only images. And what ensures the influence of such experiences to leave their marks on the people's mind, are generally those who perform various branches of art and literature. Especially the poets and the men of letters can be regarded as its predecessors. Especially the adoption of Communism as a state policy following 1917 October Revolution, had become the nightmare of Ottoman State and Ottoman society because of various reasons (religion, motherland, etc.). Struggling against it had become one of the priorities both for the society and the elites of the state. To raise the awareness of the society, to enlighten, to warn, to wake them up, to direct them, to politicize etc. became a priority for intellectuals, too. Necip Fazıl Kısakürek is one of those intellectuals. Necip Fazıl tried to reflect in some of his works, how the historically emerged “moskof” image or truth was transformed into anti-communism during the Republic period.

Keywords: Anti-communism, Memory, Islam, Nationalism, Necip Fazıl Kısakürek.

Atf: SAVAŞ, H. (2023). “Necip Fazıl Kısakürek'in Komünizmle Mücadelesinin Söylem ve Eylem Pratiği”, İMGELEM, 7 (12): 1-24.

Citation: SAVAŞ, H. (2023). “About The Discourse and Action Practices Of Necip Fazıl Kısakürek's Struggle Against Communism”, İMGELEM, 7 (12): 1-24.

---

*Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim, E-posta: hakansavas@aksaray.edu.tr, ORCID Numarası: 0000-0002-3395-0665

Başvuru / Received: 21 Haziran 2023 / 21 June 2023
Kabul / Accepted: 27 Temmuz 2023 / 27 July 2023
Derleme Makale / Review Article.

EXTENDED ABSTRACT

The “other”, which is described as an imagination or truth, also includes within its body every kind of prejudice as well as all of the stereotypes that are thought to be historically, culturally and politically continuing. In a way the “other” wants to search for its existence, most of the time, within the traditional imagination of the modern times. Therefore the “other” means the mostly explicit but sometimes implicit depiction of who/which is not like us; who/which thinks differently even if we live at the same place; who/which does not share the same plane; the “adversary” inside and the “enemy” outside.

The conceptualization of the “enemy” in scope of those who are not of us that is required in order to preserve society’s own structure is generally determined through images. That is how the notion of “us” is defined through the notion of “other”. Therefore, the enemy is identified and becomes functional through the images. One of the basic elements here, and maybe the most important one is, the protection of the “national security” and the elements to be used for hostility. This is regarded as one of the most important priorities of the state and the ideological instruments of the state. This order of priorities is the main player to define the other / the enemy.

When we consider this from the Ottoman angle, the Russia’s priority in the order of the “others” is higher when compared to other countries. The Russians’ never-ending actions and strategies against the Ottoman Empire are at the root of being seen as the “other”. Therefore, the historical relations between Ottoman Empire and Russia had been tense for very long years. Despite of the centuries of intermarriage relations with their northern neighbor, the hostility of wars laid the foundation of hostile relations. Therefore, the negative effects of the Ottoman-Russian wars left very deep scars both for the society and the important people of the state. While those wars caused maximum diversification of interstate relations (wars, treaties, immigration etc.), the minimum conditions were met so that both societies could know each other (culturally, artistically, etc.) The fact that Russians are our northern neighbor and historically they had various demands and desires at various times through various means against the lands of Ottoman Empire, increased the reaction against the “Moskof” for long years. But it should be known that “Moskof” is also the crossroads of a truth, beyond just being a negative image. This crossroads is created by 1877-1878 Ottoman-Russian War and its results. It is known as the “War of 93” based on Julian Calendar (1293), after which the empire

lost significantly large lands, as well as having to pay a huge war compensation to Russia. The Cyprus was given to British Empire to be saved from the heavy conditions of Treaty of San Stefano that was signed after the war and having taken that opportunity, France immediately invaded Tunisia. What is more, the Turkish people living in Bulgaria had to take shelter in Anatolia, to avoid being massacred and because of the forced migration, by leaving the lands where they had lived for nearly 500 years. Moreover, after that battle the Turks were mostly destroyed other than two regions of Edirne and Danube provinces. Around five hundred thousand people were massacred during the war, while more than a million people migrated to Anatolia. Consequently, the Chamber of Deputies was closed.

All those sad developments created huge disappointment for the empire and the people living within its geography. The results of the war were so heavy that it fully opened the doors of Balkan Wars after a while and the First World War afterwards. The empire, which reached the end of the road at the intersection point of these three wars, had to continue its journey under a new regime.

When we look at basic characteristics of Turkish political life, it is seen the traumatic states of mind caused by the traditional fears based on Ottoman-Russian and Balkan Wars, ensured that the other/enemy has always been kept fresh. From the angle of Turkish Right-Wing, "the things done by Moskof" were once again out of control during the Cold War period, which ensured the Russians were categorized as "eternal enemy". The literature and art circles exceedingly put this eternalized approach into circulation during the Cold War period both in terms of actions and publications. Necip Fazıl is one of the names having his share in these efforts to defeat the eternal enemy.

Kısakürek displayed an anti-communism based on an anti-western approach in scope of keeping the other alive and putting into circulation. The Moskof image/truth that had been kept alive in memories, transformed into anti-communism after 2nd World War. The enemy is the same and this is not a reluctant adversariness; it is the real one, it is the truth. Because the evil deeds the Russia committed on these lands during the Ottoman period, continued their existence during the Cold War period. According to Kısakürek, what they did was already obvious.

Necip Fazıl Kısakürek had a unique personality. Other than being a poet with unique personality, Kısakürek was a thinker, a man with a cause, a man of action. With these qualities Kısakürek not also influenced the fields of Turkish literature and politics for a period with his actions, but also another period with his opinions. Although he severely criticized the discourse

and actions of Kemalist ideology during 1960s and 70s -especially the one-party period- he was also one of the “strong children” of Republic of Turkey who were sent to France in 1925 to receive doctorate education in Philosophy, as one of the soldiers of the new human typology that was wanted to be raised by the Kemalist elite.

For this strong child, the communism which he defined as “the cannibal of humanity”, was a concept to be classified as the subject of hygiene and medicine. Therefore, for him; a devilry that contained every kind of mischief that was in relation with every kind of evil mind that could come to the mind, was the way to define and give meaning to Communism. To such extent that communism meant microbe, hematoma, purulence, clot, pimple, eczema, scabies, tumor, rabies, cholera, rotten brain, efreet, lecal, puke, insects, worms, sewer (Bora 2015: 416). And many others. The focus of evil that contained all of those properties was the monument of evil that was troubling the world. After all, according to communist world view, the main factors and measures in society were the material and economic ones. Therefore, the other non-materialistic values (faith, morals, nationality, family, motherland, tradition) which were thought to be dominating the society were seen as some second-class values subject to the main factor. To summarize, they were just shadows without character or simply pure delusions. Having Islamist sensitivities, K1sakürek was a nationalist and defender of holy values who intensely defended the requirement to fight against communism; he was the “Master”.

Actually, the opinions put forward by Necip Fazıl K1sakürek were the theses that were already existent since the last period of Ottoman Empire, on which serious debates had been carried out. There is especially a considerable amount of works accumulated on Islamism and nationalism. What Necip Fazıl did for the first time was especially turning them into action practices with a unique poetic style and bravery within the limited politics of one-party era. While K1sakürek criticized the communism, capitalism and fascism which were frequently discussed during his period, he emphasized that they could only be surpassed with a third and new way, which was Islam itself. “Islam” as mentioned by Necip Fazıl and put into practice in scope of his intellectual struggle, was not seen as an element that could just be stated in simple parentheses; to such extent that, Islam was the main backbone of all of his criticisms. To summarize, Islam was also the backbone of his struggle against communism.

As it is known, Necip Fazıl K1sakürek is a significant character in terms of Islamism and Nationalism. When his complete works and the studies on his ideas are considered as a whole, he is a person on whom long analyses can be discussed and written. In this study our goal is to shortly analyze how Necip Fazıl K1sakürek’s understanding on communism was

developed, the meanings he attributed to communism, as well as his ideas and studies on the requirement of anti-communism.

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı, komünizm karşıtlığı üzerinden ötekinin/düşmanın siyasallaşma sürecinin nasıl oluştuğu ve bu siyasallaşmada Necip Fazıl Kısakürek'in komünizm karşıtlığının nereye oturduğu ve bu anlayışa yüklediği anlamlar ile komünizmle mücadele etmenin gerekleri üzerindeki çalışmaları ve düşüncelerini kısaca değerlendirmeye çalışmaktır.

Zihin ve kültür dünyamızı baştan sona etkileyen, soyut ve somut varlık alanlarıyla, duyulur olanla kavranır olan arasında bir yerlerde konumlanan, somut bir dayanak olmanın yanı sıra bellek ürünü olarak da dünyayı yeniden üretme veya inşa etme biçimi şeklinde algılanan ve bu bağlamda da dünya konusunda yeni kurgular yaratmaya olanak sağlayan imge (Aktulum 2021: 103) hem kendi zihin dünyamızda hem de toplumsal bellek düzeyinde kavramlar üretmeye çalışır. Bu kavramlar aynı zamanda bireysel ve toplumsal belleklerin oluşmasına da yardımcı olurlar. Bu nesnelere dünyasının insan zihninde oluşturduğu tüm veriler bir bakıma kültürel kodların da alt yapısını oluşturmaktadır. Dolayısıyla dış dünyayı somutlaştırarak kavrama edimi, toplumların kavram haritalarının da yönünü tayin eder. Bu yüzden ötekinin varlığının tanımlanmasında ve yerinin konumlandırılmasında imge önemli bir yer tutar. Ancak, nesnelere “gözümle görmeden inanmam” deyişiyle ifade etme durumu imge hakikat arasındaki ilişkinin de doğru kurulmasını öncelemektedir. Çünkü insan zihninde oluş(turul)an kavramların hakikat düzeyleri toplumun o kavrama verdiği değer ile de ölçülmektedir.

Toplumsal tarih açısından ötekinin nasıl kavramsallaştırıldığı sorununun imgeler üzerinden somutlaşma hali kimi zaman düşman kavramsallaşmasına da öncülük eder. Bu yüzden ötekinin düşman haline dönüşmesinde imge bazen “tali bir yol” bazen “ana yol” olarak kendini hissettirmektedir. Tartışmasız gerçek ve değişmeyecek olan “ana yol” ise hakikat olarak ifade edilir.¹ Kolektif belleğin şekillenmesinde hakikat ile imge arasındaki mücadele önemli bir yer teşkil etmektedir. Bunlar bazen birbiri ardına gelerek gerçeğin hakikat düzeyinin derecesini belirlemektedir. Bu belirleme düzeyi, Türk- Rus ilişkilerinde kendini yeteri kadar göstermektedir.

Türkiye’de komünizm karşıtlığının tarihi seyri göz önüne alındığında, Moskof kavramsallaştırmasının Türk toplumunun kolektif belleğinde oluşturduğu izlenimlerin

---

¹ İslam düşünce tarihinde doğru bilginin kesinlik dereceleri ilme’l yakîn, ayne’l yakîn ve hakka’l yakîn olmak üzere üç kategoride toplanmıştır.

imge/hakikat ilişkisi bağlamında nasıl konumlandırıldığı meselesi önemlidir. Özellikle Soğuk Savaş döneminde Sovyetlerin, 1925 yılında imzalanan ve her beş yılda bir yenilenecek olan “Türkiye-Sovyetler Birliği Dostluk ve Tarafsızlık Antlaşmasını” yenilemeyi reddetmesi ve Türkiye’den toprak ve üs talebinde bulunması ötekinin düşmanlaş(tırıl)masında yeter şart konumuna gelmesini sağlamıştır. Bu tehditkâr taleplerin yurt içinde oluşturduğu iklim ve politik konumlanmalar Moskof’a duyulan tarihsel öfkenin de tekrar tedavüle sokulmasına sebep olmuştur. Bu tedavüle sokmada Necip Fazıl Kısakürek’in oynadığı rol hiç de yadsınmaz bir konumdadır. Tam bu noktada, Necip Fazıl Kısakürek, Moskof’u yeniden tedavüle sokmak koşuluyla komünizmin bir öteki olma durumundan düşman olma konuma geçmesinde önemli bir kişilik haline gelmiştir. Bu minvalde Kısakürek, komünizmle mücadelenin önemini eserlerinin bir kısmında ve Büyük Doğu Dergisinde çokça dile getirmiştir. Komünizmin insanlık açısından tahripkâr olduğu savını ise özellikle “Moskof” ve “Çepçevre Sosyalizm, Komünizm ve İnsanlık” adlı eserinde ileri sürmüştür. Ancak, özellikle Türk Sağı açısından Kısakürek’in komünizm karşıtlığının çok yoğun ve etkin olmasına karşın, bu konuda yeteri kadar akademik çalışmanın olmadığı tespit edilmiştir. Komünizmle mücadele birçok yayında bahis konusu olmasına rağmen; yapılan literatür taramasında bu konuya doğrudan temas eden iki çalışma gözükmektedir. Bunlardan ilki, Bora (2015)’nin tebliğ olarak sunduğu “Faşizmin Mücadeleci Ruhu...” Necip Fazıl’da Yabancı İdeolojiler, Anti-Komünizm, Avam, “İdrak Soyluları ve Faşizm; diğeri ise Okutan ve Kaldırımlioğlu (2018)’nin tebliğ olarak sunduğu “Necip Fazıl’ın Siyasal Düşünüşünde Batı ve Komünizm” adlı çalışmalarıdır. Bu çalışmada ise, Kısakürek’in komünizmle mücadele etmesinin saiklerinin imge/hakikat ilişkisi bağlamında ele alınması literatüre bir katkı olarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda öncelikle, çalışmanın ilk bölümünde imge/hakikat ilişkisi üzerinden ötekinin/düşmanın nasıl oluştuğunun teorik zemini açıklanarak; ötekinin siyasallaşma süreci Necip Fazıl Kısakürek’in Moskof’a yüklediği anlamlar üzerinden incelenecektir. İkinci bölümde Necip Fazıl Kısakürek’in eserlerinin bir kısmında, Moskof imgesinin ve hakikatinin komünizm karşıtlığı ile kesişme bağlantısı kurulmaya çalışılacaktır. Üçüncü bölüm Kısakürek’e göre komünizmle mücadelenin nasıl olması ve bu konuda neler yapılması gerektiği incelemektir.

Ötekinin/Düşmanın Oluşumu ve Siyasallaşma süreci

İnsanlar doğduğu andan itibaren hem verili olarak hem de kendi zihin dünyalarında ürettiği imgelerle etrafına anlam yüklemeye çalışırlar. Bu anlam dünyasının esas amacı, ilişki kurduğu tüm yapılarla kendi varlık dünyasını kurmak ve hakikat arayışında bir yola varmaktır. Bunu yaparken de insanın zihni dünyasında ona, en fazla yardım eden kavram “imge”dir (Yücel

2013). Bu hakikat arayışında imgelerin oynadığı rol(ler), onun simgesel ya da gerçek bir dünya tasavvurunun da oluşmasını sağlayan etkenlerden biri olmaktadır.

İmgeler insanlara asıl dünyayı değil, dünyalardan bir dünya ya da insan zihnindeki muhayyileyi gösterir. Aslında imgeler ile gösterilen şeyler temsilin yeniden sunumudur. Hakikaten imgelerin temsil ettiği nesnelere “gerçek” dünyada olmayabilir; sadece muhayyile zan, hüsnü-zan, kuruntu, arzu, rüya ya da fantezi dünyasında kendisine bir yer bulabilir. İmgeleri temsil eden her şey insan bilincinin birer ürünüdür. İnsan bilinci ise tarihin ve kültürün ayrılmaz bir parçasıdır. Buradan hareketle şu sonuca varılabilir: İmgeler, maden cevheri gibi kazılan şeyler değil, belli bir sosyokültürel ortam içerisinde belli bir işlev görebilmesi için inşa edilen şeylerdir (Richard 2017: 16). Dolayısıyla imgeler sosyo-kültürel yapı içerisinde şekillenir ve toplumun hafızasında işlevsel bir yapı haline ge(tiri)lir.

Bir tahayyül veya hakikat olarak nitelenen “öteki”; aynı zamanda her türlü önyargıyı ve buna ek olarak da tarihsel, kültürel ve politik olarak sürekliliğinin devam ettiğini düşündüğü tüm stereotipleri (kalıp yargıları) bünyesinde barındırır. Bir bakıma “öteki”, çoğunlukla varlığını modern zamanların geleneksel muhayyilesinde aramak ister. Bu yüzden öteki, bizim gibi olmayı, aynı yerde yaşasak dahi aynı düşünceye sahip olmayı, aynı sathı paylaşmayı çoğu zaman sarıh bazen ise zımni bir şekilde içerde “hasmı” dışarda ise “düşman”ı resmetmektir.

Bizden olmayanlar için toplumun kendi yapısını muhafaza etmek amacıyla ihtiyaç duyduğu “düşman” kavramsallaştırması ise, genel anlamda imgeler üzerinden belirlenir. Biz kavramının öteki kavramı üzerinden tanımlanması da bu şekilde sağlanır. Dolayısıyla düşman tanımlanır ve imgeler üzerinden de işlevsel hale getirilir. Buradaki temel unsurlardan biri, belki de en önemlisi, “ulusal güvenlik” in korunması ve düşmanlığın hangi unsurlar üzerinden yapılmasıdır. Bu da devletin ve devletin ideolojik aygıtlarının² en önemli önceliklerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Bu öncelikler sıralaması, ötekinin/düşmanın tanımlanmasındaki başat aktörlerdir.

Ötekinin tanımlanması ve ne zaman düşman olarak adlandırılması hususu kolektif belleğin oluşmasında önemli bir yer tutar. Bizden olmayanların, bize ne yaptıkları veya neler yapabilecekleri durumu nesnelere verili hallerinin yeniden üretimine de yol açmaktadır. Özellikle güvenlik algısı veya durumu ötekinin bize uzaklık veya yakınlık derecesini de

---

²Yapısalcı Marksizm'in en önemli temsilcilerinden biri olan Althusser, ideoloji kavramının toplumda ne anlama geldiğini ve Marksizm açısından yeniden nasıl üretilmesi gerektiği hususunda yaptığı çalışma için bkz: (Althusser 2014).

belirleyen temel unsurların başındadır. 1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı'nın yarattığı tüm olumsuzluklar Türk-Rus ilişkileri komşuluk ilişkisinin yanı sıra güvenlik ilişkisiyle de kendinden sıkça bahsettiren bir olgu haline getirmiştir. Bu güvenlik algısı, 1917 Ekim Devrimi'nden sonra komünizmin bir devlet politikası haline gelmesiyle yeniden başka bir şekilde tedavüle sokulmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle oluşan iki kutuplu dünyanın oluşturduğu pragmatik şartlar neticesinde Türkiye yerini Batı tarafında konumlandırarak Sovyetler Birliği'ni karşısına almıştır. Bu şartlar içerisinde komünizmin yakın ve çetin bir tehdit haline gelmesi onunla mücadelenin de aktif bir boyut kazanmasını sağlamıştır. Hem devlet hem de toplumun bir kısmıyla birlikte bazı entelektüeller bu mücadelenin bir tarafını oluşturmaktaydılar. Bu mücadeleyi canhıraş bir şekilde yapanlardan birisi de Necip Fazıl Kısakürek'tir.

Necip Fazıl Kısakürek, nev-i şahsına münhasır bir şahsiyettir. Özellikle sadık okuyucuları tarafından her şeyden önce bir şair olmanın ötesinde; mütefekkir, dava, aksiyon ve mücadele adamı olarak değerlendirilmektedir. Bu özellikleriyle Kısakürek, Türk edebiyat ve siyaset alanını bir dönem fiilen, bir dönem de fikirleriyle etkilemiş bir kişiliktir. Özellikle 1960 ve 70'lerde Kemalist ideolojinin söylem ve icraatlarına karşı -özellikle tek parti dönemi- yoğun eleştiriler getirmesine rağmen; aynı zamanda, Kemalist elitin yetiştirmek istediği yeni insan tipolojisinin bir neferi olarak, 1925 yılında felsefe doktorası yapması için Fransa'ya gönderilen Türkiye Cumhuriyeti'nin "gürbüz evlatları"ndan³ da birisidir.

Kısakürek'in yirmili yıllarda çıkan örümcek Ağı (1925) ve Kaldırımlar (1928) adlı şiir kitapları sanat ve edebiyat çevrelerinde bir an da ün yapmasını sağlamıştır. Özellikle, Ben ve Ötesi (1931) adlı şiir kitabıyla dönemin en önemli iki şairinden biri olmayı edebiyat camiası içerisinde muhkemleştirmiştir. Diğeri ise, Nazım Hikmet'ti. Kısakürek, elbette sadece şiir yazmadı; öykü, tiyatro, romanlar da yazarak kalemini çeşitli alanlarda kullanmayı başarmıştır (Özdalga 1997: 176). Nitekim 1940'lı yıllara geldiğinde Kısakürek, kendisini daha çok bir "mefkûre" mücadelesine adamıştır. Batı'nın emperyalist yaklaşımları ve pratiklerinin oluşturduğu siyasi ortamlar da onun bu mefkûresinin zeminini oluşturmaktaydı. Öyle ki, adı "Büyük Doğu"⁴ olan bir idealin de başlangıcını yaparak teoriyi aksiyona dökmeye başlamıştı

---

³Gönderilen diğer evlatların 22'sinden ikisi Almanya, diğerleri ise Fransa ve Belçika'ya gönderilmişlerdir. İlk grupta gidenler arasında Mahmut Cûda, Muhittin Sebati, Refik Ekipman, Ulvi Cemal Erkin, Cezmi Rıfkı, Cemil Sena Ogun, Naci Ecer, Vildan Aşir Savaşır, Burhan Toprak, Ekrem Zeki Ün, Osman Horasanlı, **Necip Fazıl Kısakürek**, Sadi İrmak, Suad Hayri Ürgüplü, Cevad Dereli, Şerek Akdik, Ali Münip Karasan, Namdar Rahmi ve Necmi bey gibi isimler yer almaktaydı. Avrupa'ya gönderilen Cumhuriyet'in ilk dönem öğrencileri için bkz: (Şarman 2015).

⁴Necip Fazıl daha ilk satırlarında İdeolocyanın merkez muhitini aşağıdaki şekilde tanımlamaktadır: "Koskocaman, top şeklinde bir yumak gibi iplik iplik sarılı, kangal kangal büyüdü, ilk ucundan son ucuna kadar üstüste devşirili;

bile. Artık o, bir şairin ötesinde bir ideologdu. Elbette ki nesirlerinin derinliği ve sistematığı tartışılmakla birlikte; yine de etkisini hissettirmiş bir kişilik olarak “Türk Sağ”ında yerini sitayişle almıştır.

Necip Fazıl Kısakürek hem İslamcı hem de milliyetçi bir kişiliktir. Özellikle erken Cumhuriyet döneminde genellikle çelişkili olarak kabul edilen bu iki eylem⁵ aslında ikinci Dünya Savaşı'nın ortaya koyduğu modernleşme sürecinin getirdiği kimlik arayışının da cevabı niteliğindedir. Öyle ki, Türk-İslam sentezine yol açan bu ideolojik tutum; hem oluşan kimlik sorununu çözenin bir anahtarı hem de devletin yeniden yapılan(dırıl)ması açısından iktidar kapısının sadaret makamının teorisini oluşturmaktaydı. Ancak bilinmelidir ki, Necip Fazıl Kısakürek'in eylem ve fikirler dünyasının tahlil edilmesinin en önemli özelliklerinden biri, yaşadığı dönemin onun düşünce dünyasında oluşturduğu “derin izler” dir. Kısakürek'in İslam düşüncesi⁶ ile ilgili görüşleri, kendisinden önceki dönemlerde de (Cumhuriyet öncesi dönem) varlığını devam ettirmekte; hatta Osmanlı Devleti'nin son döneminde ideolojik bir kurtarıcı olarak da kendini göstermekteydi. Bu dönemde yaşayan insanların birçoğu da hem devlet düzeninde (Tanzimat'ın birçok alanda getirdiği ikiliğe rağmen) hem de toplumsal düzende,

---

dışarıya doğru lif lif dağılık ve içeriye doğru kol kol toplu, muhitte namütenahi çok ve merkezde namütenahi tek; ve nihayet gelmiş ve gelecek zaman boyunca bütün eşya ve hadiseler zeminini avlamaya memur bir fikir ağı halinde düğüm düğüm çerçevesel bir manzume... Yekpare bir inanış, görüş ve ölçülendiriliş manzumesi... İsmi de BÜYÜK DOĞU...” (Kısakürek 2010a: 9).

⁵ İslamcılığın bir ideoloji olup olmadığı hususu Osmanlı'nın son döneminden beri tartışılmalı konulardan biridir. Burada tartışmaya bu açıdan bakılmayıp eylem olarak nitelendirilmesi daha uygun olarak değerlendirilmiştir. Çünkü İslam'ın bir din olarak “siyasallaşması” hususu ayrı bir çalışma sorusunun cevabıdır.

⁶ Ercümen Özkan, kendisi ile yapılan bir söyleşide, Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) üzerinden Necip Fazıl'ın İslamcılığını eleştirmektedir: Şöyle ki, MTTB'nin İslamcılığının Necip Fazıl'ın bildiği İslamcılık anlayışının ötesine geçmediğini belirtmektedir (Bircan ve Atalar 2017: 308). Ayrıca, dinsel konularda mücadele etmesine rağmen, dini konularda yeterli bilgisinin olmadığı; din âlimi olmadığından ne kelimeler ne fıkıh bilgisinin yeterli düzeyde olduğu; bildiği yabancı dilin sadece Fransızca olduğu yani Arapça bilmediği ve sonuç olarak da bir dini liderin görevini hiçbir zaman üstlenemediği gibi sert eleştiriler getirenler de mevcuttur (Özdalga 1997: 180). Bu eleştirilerin yanında Necip Fazıl ile ilgili bir hususu da dikkatlere sunmak gerekmektedir. Necip Fazıl, davasının dayanağını İslam dinine yaslamakta olup, yaşadığı dönemde ve özellikle 1960-1980 yılları arasında kutuplaşan ve dünyanın solunda yer alan Sovyet Rusya'nın Türkiye üzerindeki emellerinin tesirlerinden kurtulmak için gençliği harekete geçirmeye çalışmaktadır. Komünizm, O'nun dışardaki düşmanıydı. Ayrıca modernleşme üzerinden Batı da aynı şekilde bu düşmanlıktan payını almaktaydı. CHP ve İsmet İnönü düşmanlığı da O'nun yerli hasmını oluşturmaktaydı. Dolayısıyla Kısakürek için, bu iki düşmanla mücadele etmenin tek yolu İslam'a yaslanmaktan geçmekteydi. İdeolojilerin kavgasında bu, yeni bir yol istenciydi. Ayrıca, “Müfrit Kemalizm” olarak nitelendirdiği komünizmin hem tarihsel hem de pratikte “yapıp ettiklerinin” karşısına çıkmanın ve onunla mücadele etmenin bir dayanağı veya kuvvet merkezi olarak da İslam'ı görmekteydi. Bunlara ek olarak, davayı pratiğe ulaştırma çabasından olsa gerek, önce Milli Selamet Parti'si ve sonrasında Milliyetçi Hareket Parti'sinde yer almış olması, komünizmle mücadele edebilmenin koşullarını bu iktidar ortaklarında bulma isteği ile sağlamaya çalışmasının da göstergesiydi. Lider olma hissiyatı “will to power” yani çıplak iktidar olma istenci olduğunu bir kenara bırakmamakla birlikte; bu çıplaklığı, dini bir önder rolünden ziyade yaşadığı dönem itibarıyla O'nu “imanı ve itikadı” anlamda bir ses çıkarmanın öncüsü olarak kabul etmek daha doğru bir değerlendirme olacaktır.

İslam dininin hassasiyetlerini taşımakta ve devlet katında da çok fazla eleştiriye tabii kılınmamaktaydılar. Ancak, Necip Fazıl Kısakürek'in yaşadığı Cumhuriyet döneminde hem devlet hem de toplum katında "dinin" yeri konusunda eskisi kadar rahat davranılamamaktaydı. İşte bu yüzden, O'nun için artık, İslam'la alakasını kesmiş veya azaltmış bir düzenin üyeleri olan insanlar, hedef kitleyi oluşturmaktaydı. Bu açıdan bakıldığında, Fazıl'ın özelliği ve önemi, ilk defa burada ortaya çıkmaktadır. Hedef kitlesine yeniden İslami bilinç kazandırmak ve bu insanlara çeşitli vesilelerle Müslüman olduklarını hatırlatmak gibi bir görevi "yüksek sesle haykırmak" cesaretini göstermiş olmasıdır (Özdenören 2014: 136). Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse Necip Fazıl, Doğu ve Batı kavramlarına dinsel değerleri yüklemek koşuluyla yeni bir kimlik inşa etmeyi başaran kişiydi (Özdalga 1997: 177). Bundan ötürü Rasim Özdenören, Necip Fazıl'ın yaşadığı dönemin ve şartların özelliği dikkate alındığında O'nu, "geleneği kendisiyle başlayan" bir şahsiyet olarak değerlendirmektedir (2014: 138). Kısakürek'in kendisinde oluşan bu entelektüel "görünürlük", omuzlarına çok ağır yüklerin yüklenmesine ayrıca zihnine de bazen kaldıramayacağı kaygıların yer etmesine sebep olmuştur. Kısakürek'in en temel iki entelektüel kaygısından biri, Batı medeniyetinin üstünlüğü ve gelişmişliği karşısında genelde tüm İslam dünyası ve özelde de İslam ve Türk dünyası için bir nefes yolu bulmakken; bir diğeri ise, Komünizmin insanlık ve Türk-İslam medeniyeti açısından oluşturacağı tahribatı giderme adına onunla mücadele etmektir.

Necip Fazıl için bu sadece komünizmin oluşturduğu bir tahribat değil; aynı zamanda modernleşme yaklaşımıyla Batı'nın da oluşturduğu bir tahribattır. Özellikle Türk Sağ'ının komünizm ve modernite karşıtlığının nasıl aşılması gerektiği hususundaki sorunlara karşın Necip Fazıl bunu sentezleme önerisiyle cevaplamıştır. Kısakürek, komünizm karşısında Batı'nın ya da daha spesifik bir anlamda ABD'nin yanında yer almanın yaratacağı zorlukları aşmanın yolunu burada bulmaktadır. Kısakürek'e göre, Modernite bir ehven-i şer ise, Modernite karşıtlığı ve ona duyulan ihtiyaç arasındaki çelişkiyi aşmanın yolu da bunları sentezlemektir. Mücadele etme esasına dayanak olarak, komünizmin ve modernitenin kesişme kümesinin oluşturduğu tahribatları aşmanın yolunu, kendi bünyemize uygun bir şekilde sentezleyerek almakta görmüştür. Kapitalizmin ve sosyalizmin sentezi, Batı'nın teknolojisi ile "doğunun ahlakı"nın sentezlenmesi ya da siyasal toplum ile sivil toplumun sentezlenmesi gibi... İşte bu sentezlemeler üzerinden "tezatsız" bir toplum yaratma gayreti O'na göre, "organik toplum" anlayışının da olduğu bir toplum düzeninin oluşmasını sağlayacaktır (Yaşlı 2016: 135).

Kısakürek'in zihni dünyasında yer alan bu tasavvurlar, II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte su yüzüne daha fazla çıkmıştır. Çünkü ABD önderliğinde kurulması hedeflenen "hür dünya" ülkeleri arasında yer almanın, Sovyet Rusya politikalarına karşı oluşturacağı iç siyaset tartışmalarıyla oluşan yeni hava dışarda komünizmi düşman, içerde de tek parti rejiminin uyguladığı politikaları hasım yapmıştır O'nun gözünde. Kısakürek'te, bu hasımlığın ve düşmanlığın oluşturduğu histerik durumlar zaman zaman oluşmuş olsa da O'nun gözünde bu bir "İslam davası" dır ve teorisi de "ideolocya örgüsü" dür.

Türk Sağ'ın önemli aktörlerinden biri olan Necip Fazıl, mücadelesini, Batı düşmanlığı üzerinden moderniteye, Sovyet Rusya düşmanlığı üzerinden komünizme; İslam'ı paranteze almak koşuluyla da tek parti yönetiminin kurum ve kuruluşlarına karşı Doğu'ya sahip çıkmak hasletiyle "her şeye ve herkese" karşı gelerek büyük bir şevk ve coşkuyla yerine getirmiştir. Çünkü Soğuk Savaş döneminde ideolojilerin kamplara ayrılarak birbirleri üzerine hâkimiyet kurma istek ve talepleri, onların muhayyile-hakikat ilişkisi içerisinde de yerlerinin değerlendirilmesini sağlamış olmasını gerektirmektedir. Bu yüzden, bazen ötekini/düşmanı ya da tanımadığını tanımlar veya anlamlandırırken, imgeler çok yardımcı olurlar. İşte özelde Necip Fazıl Kısakürek genelde ise Türk Sağı açısından Rusların "yapıp ettiklerinin" ve "yapacak olmalarının" arasındaki salınımda imge hakikat ilişkisi bazen iç içe geçmiştir. Necip Fazıl Kısakürek, II. Dünya Savaşı sonrası Moskof'u bazen bir imge bazen de bir hakikat olarak tedavüle farklı boyutları ile sokmuştur.

Kısakürek'te Moskof ile Rus'un Kesişim Kümesi: Komünizm

Felek her türlü esbâb-ı cefasın toplasın gelsin
Dönersem Kahbeyim millet yolunda bir azimetten
(Namık Kemal, Hürriyet Kasidesi, 1876)

Türk siyasi tarihi göz önünde bulundurulduğunda Rusya, öteki olma konusundaki mahirliğini Osmanlı'dan beri sürdürme gelmiştir. Özellikle Osmanlı açısından bu durum değerlendirildiğinde, Rusya'nın "öteki" olmasındaki sıralama önceliği diğer ülkelere nazaran daha fazladır. Bunun başlıca nedeni, Rusların "öteki" olmasında Osmanlı Devleti üzerindeki bitmek tükenmek bilmeyen eylem ve stratejileri gelmektedir. Bu yüzden, Osmanlı ve Rusya arasındaki tarihi ilişkiler uzun yıllar boyunca hep gerilimli devam etmiştir. Yüzyıllar boyunca bu kuzey komşuyla "kız alıp vermedeki akrabalık ilişkilerine rağmen; savaşlardaki düşmanlık" hasmane bir ilişkinin oluşmasına da zemin hazırlamıştır. Bundan dolayı, Osmanlı-Rus savaşlarının yarattığı olumsuz etkiler devlet erkânı ve toplum nezdinde çok derin izler bırakmıştır. Bu savaşlar hem devletler arasındaki ilişkilerin azami düzeyde çeşitlenmesine

(savaşlar, antlaşmalar, göçler vs.) sebep olmuş hem de toplumların birbirlerini tanımada (kültürel, sanatsal vs.) asgari koşulları sağlamıştır. Rusların hem kuzey komşumuz olması hem de tarihsel olarak Osmanlı toprakları üzerinde çeşitli zamanlarda farklı vasıtalarla istek ve talepleri Moskof'a duyulan tepkinin de uzun yıllar artmasına neden olmuştur. Ancak bilinmelidir ki; Türk siyasal tarihi açısından “Moskof”⁷, negatif bir imge olmanın ötesinde aynı zamanda bir hakikatin de kavşak noktasını oluşturmaktadır. Bu kavşak noktasını özellikle, 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı ve sonuçları oluşturmuştur. Rumî takvime göre 1293 yılına rastladığı için “Doksan Üç Harbi” diye nitelendirilen bu savaş sonrası imparatorluk, önemli ölçüde toprak kaybına uğramış ve Rusya'ya yüklü miktarda savaş tazminatı ödemek zorunda kalmıştır. Savaş sonrası yapılan Ayastefanos Antlaşması'nın ağır hükümlerinden kurtulmak için de Kıbrıs, İngiltere'ye bırakılmış ve bu koşullardan yararlanan Fransa hemen Tunus'u işgal etmiştir. Ayrıca Bulgaristan'daki Türk ahali katledilmekten kurtulmak ve göçe zorlanmak suretiyle yüzyıllardır yaşadıkları (yaklaşık 500 yıl) topraklardan Anadolu'ya sığınmak zorunda kalmışlardır. Bunlara ek olarak, savaşın sonunda Edirne ve Tuna vilayetlerinin iki bölgesi dışında kalan Türk unsur, hemen hemen yok olmuştur. Yaklaşık beş yüz bin kişi savaşta katledilmiş; bir milyonu aşkın insan ise Anadolu'ya göç etmiştir. Ve nihayetinde de Meclis-i Mebusan kapatılmıştır (Meşe 2016: 33-34). Kuvvetlerin geniş alanlara yayılması, komutanlar arasındaki irtibatsızlık, harekâtın İstanbul'dan idaresi, malzeme ve mühimmat eksikliği ayrıca Karadeniz'de yer alan donanmanın hiçbir varlık gösteremeyişi gibi nedenlerden dolayı savaş, Osmanlı Devleti'ni ağır siyasi, sosyal ve ekonomik bakımdan çok güç duruma düşürmüştür (Aydın 1994: 499).

Yaşanan bu hazin gelişmeler imparatorluğun kendisinde ve tebaasında büyük bir hayal kırıklığına neden olmuştur. Çünkü bu savaşın neticeleri öylesine ağır olmuştur ki; kısa bir zaman zarfında Balkan Savaş'larının ve ardından yaşanacak I. Dünya Savaşı'nın da kapılarını ardına kadar açmıştır. Bu üç savaşın kesişme noktasında nihayete erecek olan imparatorluk, yeni bir rejimle yoluna devam etmek zorunda kalmıştır. Özellikle Osmanlı Rus ve Balkan Savaş'larının yol açmış olduğu geleneksel korkuların yarattığı travmatik haleti ruhiyeler, ötekinin/düşmanın da her daim canlı tutulmasına sebep olmuştur. Moskof'un “yapıp ettiklerinin” Soğuk Savaş döneminde de çığırından çıkması Rusların “ezeli düşman”⁸

---

⁷ “Moskof kavramı, Rusyalı Türk – Osmanlı Türk politik muhalif aydın diline, esasen 19. yüzyıldan 1917 Ekim sonrası, önce İstanbul ve ardından Ankara olmak üzere Türkiye, Avrupa'da ise Varşova-Berlin-Paris hattında Rusyalı Türk siyasi muhacir edebiyatına, anti-bolşevik, anti-sovyet ve anti-komünist ve ‘Rus’ kodlarıyla “ihtilâl muhasebesi”nde de mal edilmiştir”. Moskof kavramının Türk Politik mecazındaki serencamı için Bkz: (Gökgöz 2022).

⁸ Türk sağının düşman imgeleri hakkında daha geniş bilgi için Bkz: (Kerestecioğlu ve Öztan 2012).

kategorisinde yer almasını sağlamıştır. Bu canlılığı edebiyat ve sanat camiası Soğuk Savaş döneminde hem neşriyat anlamında hem de aksiyon anlamında fazlasıyla tedavüle sokmuştur. Ezeli düşmanı alt etme çabalarında Necip Fazıl da pastadan payını alan isimlerden birisi olmuştur. Siyasi mesajlarını mistik öğelere büründürmeyi kendine üslup edinmiş Türk Sağını günümüzde dahi biçimlendirmeye devam eden önemli figürlerden biri olan Necip Fazıl Kısakürek, ileri sürülen “ontolojik düşmanlığı “Moskof” adlı eserinde aşağıdaki gibi tarif eder:

“Maddeler ve manalar, insanlar ve davalar arasında olduğu gibi, toplumlar ve milletler arasındaki zıtlığa, buz dağı ve yanardağ derecesinde en iyi örnek, Moskofla Türk... Tarih böyle bir zıtlığı hiçbir milletle hiçbir toplum arasında ve hiçbir zaman ve mekânda kaydetmedi. Milletlerarası gelip geçici, kâh birbirini didikleyici ve kâh birbirleriyle uzlaşmayı düşündürücü çekişmelerse, Türk Moskof anlaşmazlığı Himalaya dağına nispetle minik bir tümsek kadar mahcupdur. Onları her zaman yatışması ve tersine dönmesi mümkün ve zaman baş gösterici nefsanî hırs tecellilerinden ibarettir... Türk ile Moskof arasında birbirini itici ve aynı zaman ve aynı mekânda birleşmeyi muhal kılıcı zıtlık da birbirinin vücut hikmetine düşman olmaktan gelen ve kanununu hilkatten alan ezeli bir münafere... **Böyle bir zıddiyet, münafere, tarihte tektir ve sadece Türk ile Moskofa aittir.** Onun içindir ki, inceliklileri düşünmeden sezen halkımızın dilinde Moskof sade “Moskof” değil, “Moskof Gâvuru” dur (1973: 7-8).

Bu ifadelerle yetinmeyen Necip Fazıl Kısakürek, ağız dolusu “Moskof Gâvuru” demenin olanca dayanağının Müslümanlıkta bulunduğunu, gâvurluk mefhumunun niteleyicisi olarak da Moskof’u “soyulmuş çürük patates suratlı ciy ve bomboş gözlü” olarak betimlemeyi uygun görmüş; bununla birlikte moskof gâvurluğunu da “millî hıncın” hikâyesine verilen isim olarak tedavüle sokmuştur (1973: 8-9). Kısakürek’in Moskofa olan hıncı bitmez tükenmez bilmez bir şekilde her daim devam etmiştir. Ancak II. Dünya Savaş’ı başladığında düşmanlık ivme kazanmış ve ideolojik bir boyut kazanmıştır.

1939 yılında “Millî Hançere” başlıklı bir yazısında, herhangi bir kelimenin kökeninin neresi olduğunun önemli olmadığını, esas olanın kelimeyi nerde bulursak bulalım millî hançerimizle dilimize uygun hale getirmemiz gerektiğini ifade eden Kısakürek; Batı dillerinde ama özellikle Fransızcada “isme/ism”le biten kavramları “izma”, “i/ie” ile bitenleri “ya” diye Türkçeleştirmek lazım geldiğini dile getirmiştir (Kısakürek 2010b: 82-83). Genel anlamda, dilde bu ıstılah çabasına şimdiye kadar bir öncülük edememiş olamamakla birlikte; ama yine de eserlerinde bu kavramları Türkçeleştirme çabasını ömrünün sonuna kadar tatbik etmiştir: Komünizma⁹, liberalizma, kapitalizma, demokrasiya, demogocya, faşizma ve ideolocya.

⁹Komünizma ve komünizm kavramları aynı şeyi ifade etmekle birlikte; farklılık sadece Necip Fazıl’ın onu Türkçeleştirme çabasıdır. Makale boyunca her ikisi de kullanımı yeri geldiğinde değerlendirilmiş ve Necip Fazıl’ın komünizma kullandığı yerlere sadık kalınmaya çalışılmıştır.

Necip Fazıl için komünizmi tanımlamak ve anlamlandırmak akla gelebilecek tüm şer dimağlara nispet eden her türlü kötülüğü içerisinde bulunduran bir şeytanlıktır. Öyle ki komünizm onun için, mikrop, kan çıbanı, irin, pıhtı, sivilce, egzama, uyuz, ur, kuduz, kolera, çürük beyin, ifrit, necaset, kusmuk, haşere, solucan, kanalizasyon (Bora 2015: 416) ...Ve daha niceleri...

Tarihsel olarak, Necip Fazıl Kısakürek'in yaşadığı dönem ve koşullar dikkate alındığında, Moskof'un O'nun belleğinde oluşturduğu tasavvur, Komünizme bakışını da etkilemiştir. İşte Fazıl'ın kendi retroperspektifinden komünizma:

“Âdemoğlundu dünya yaratıldı yaratılalı, hakikatin merkezini ötelere arama cehdinin, gökleri kurcalama, kapıları tırmalama, perdeleri arama cehdinin... Sığamadığı hudutludan, dolduramadığı hudutsuzluğa doğru fişkıma, atılma, ulaşma cehdinin... Sadece insanlık cehdinin... **İnsan başını sıçan kafasından ayırd edici mübarek iman cehdinin...** İşte, madde üstü inanış sistemleri ve onun müessiseleri halinde tecelli eden her ulvi cehdin, kırıcısı, tıkayıcısı, boğucusu olan komünizma, fikir bakımından üç ayaklı bir sehpadır” (Kısakürek 2009a: 101).

Necip Fazıl Kısakürek'e göre, bu üç ayaklı sehpa metaforu aslında komünizmin kurucu babalarına işaret etmektedir. Sehpanın ilk ayağı Engels, ikinci ayağı Marks, üçüncü ayağı ise Lenin'dir. Elbette ki fikri zemini Hegel oluşturmaktadır. Aslında Fazıl için komünizma, kitaplar ve ciltler dolusu bir karmaşıklığa gerek kalmadan öze indirilmiş ve kabaca esasta ve ruhta basitçe anlatılabilecek bir kavramdır. Şöyle ki, sehpanın ilk ayağı olan Engels, kendi soyut düşüncelerini Hegel'i tahrif etmek suretiyle temellendirecek; sehpanın ikinci ayağı olan Marks soyut olan bu gerçeği toplumsal ve iktisadi anlamda planlayacak ve sehpanın üçüncü ayağı olan Lenin ise, deli bir ruh hali eşliğinde bunları aksiyona döküp, ihtilalini yapıp ve nihayetinde de komünist devleti kuracaktır (Kısakürek 2009a: 101-102). İşte komünizma, Kısakürek için bundan başka bir şey değildir. Ancak bu tanımlama sadece Rusların dünyasında bir anlam ifade etmemekte; aksine tüm dünyayı etkisi altına almaya çalışan bir dünya görüşünü de içerisinde ihtiva etmektedir.

İşte, komünizmanın dünya görüşüne göre, toplumdaki temel faktör ve esas ölçü maddi ve iktisadidir. Bundan dolayı, cemiyette hâkim sanılan diğer manevi değerler (iman, ahlak, milliyet, aile, vatan, gelenek) temel faktöre bağlı ikinci sınıf birtakım değerler olarak görünmektedir. Özetle kişiliksiz birer gölge veya vehimden öte olmayan şeylerdir (Kısakürek 2009a: 102). Bu yüzden de İslamcı bir hassasiyetle Kısakürek, komünizmle mücadele edilmesini şiddetle savunan milliyetçi mukaddesatçı bir şahsiyettir.

Kısakürek ve Komünizmle Mücadelenin Önemi

Vatan bağına Moskof dayamış hançerini;
Yok mudur kurtaracak, bahtı kara mâderini?¹⁰

Sovyetler Birliği'yle ABD liderliğinde sürdürülen mücadele iki dünya görüşü arasında sürdürülen ve esas zemini ideolojiler olan bir mücadeledir. Bir bakıma bu mücadele, Soğuk Savaş ideolojik mücadelesinde eksenin “özgürlüğe karşı esaret” düzleminde sürdürülmüş olmasıdır. Ancak, Soğuk Savaş'ı nitelikli bir mücadele sahasına taşıyan esas etkenlerden biri, kapitalist bloğun lideri olarak hegemonyasını dünya çapında inşa etmeye başlayan ABD'nin bilim ve sanat alanında bir merkez haline dönüşmüş olmasıdır. Yüzyıllar boyunca bu hâkim kodunu kullanan Avrupa, savaşta yaşadığı yıkımın ağır koşullarını göğüslemeye çalışırken eğitime ve bilimsel faaliyetlere büyük kaynaklar ve destekler aktaran ABD karşısında bilimsel ve sanatsal üretim merkezi olma özelliğini kaybetmeye başlamıştır (Örnek 2015: 26-27)¹¹. İşte Soğuk Savaş'ın girift ideolojik sarmalı bağlamında Türkiye'de bundan nasibini her anlamda fazlasıyla almıştır. Ama uzun zamandır yapılan çalışmaların büyük bir yükünü konuyu hâkim ve tek perspektif olan siyasi askeri düzeyde değerlendirdiği için tek boyutlu bir alan çalışmasına da sebebiyet vermiştir. Bu siyasi ve askeri boyut ABD'nin ekonomik ve askeri politikalarıyla iyice perçinlenmiş ve Sovyet Rusya hâkim düşmanlığını muhkemleştirmeye devam etmiştir.

Türk siyasal tarihi açısından, 1950'ler Rus düşmanlığının zirve yaptığı bir döneme tekabül etmekteydi. Türk'ün diğer ülkelerle ilişkileri Moskof'a yakınlaşma derecesiyle ölçülmekteydi. Necip Fazıl'ın “Türk'ün gözünde başka milletler Moskof'a yaklaştıkları nispette düşman ve ondan uzaklaştıkları mikyasta dosttur” (1973: 8) ifadesi, tarihsel Rus düşmanlığının ABD'yle yakınlaşma veya ilişkileri meşrulaştırma zemininin de göstergesiydi. Amerika Birleşik Devlet'lerini Sovyetler Birliği karşısında “ehven-i şer” olarak gören Necip Fazıl Kısakürek, Sovyetler ve komünizmle baş etmenin panzehrini ABD'de görmektedir. Amerika Birleşik Devlet'lerini Moskof dünyasına karşı bir kalkan olarak gören Kısakürek, iki kutuplu dünyanın reel politiğini de ortaya koymaktadır. Dolayısıyla komünizmle mücadelede ABD'nin desteğinin kerhen gerekli olduğunu, ancak iç politikadaki benliğimizin kendimiz tarafından şekillendirilmesi gerektiği şerhini de ortaya koymaktadır. O'na göre esas sahiplenilmesi gereken şey İslam dininin olduğu gerçeğidir.

---

¹⁰ Necip Fazıl, Moskof'un artık Rusya'da değil de; içimizde olduğunu vurgulamak adına Namık Kemal'in Vatan Mersiyesinin son kısmını belirttiği şekilde değiştirmiştir (2009c:15). Mersiyenin son kısmı: Vatanın bağına düşman dayadı hançerini/Yoğimış kurtaracak bahtı kara Mâderini...

¹¹ Soğuk Savaş boyunca Türk siyasal hayatının Amerikan politikalarına nasıl maruz kaldığı ile ilgili Bkz. (Örnek 2015).

Bu yüzden, Necip Fazıl Kısakürek, siyasi külliyatını oluşturduktan sonra “İslam İdeologyası” dışındaki her türlü yabancı ideologyayı batıl saymaktadır. Ancak O, seküler bir tedrisat görmüş olmasına rağmen, Batı’nın her şeyinden uzaklaşma istek ve talebini tüm zihni tasavvurunda oluştururken, reel politik düzlemde pragmatik tavrını da saklamamıştır. Özellikle Soğuk Savaş boyunca komünizmle mücadelede etmedeki şevk ve isteği kendisini Batı İttifakına daha yakın hissettirmiştir. Ama Kısakürek, “Amerika ve Rusya... ha Hoca Ali, ha Ali hoca” derken de yine ikisini aynı kefeyle koymayı da ihmal etmemiştir (Kısakürek 1977: 11).

Necip Fazıl Kısakürek, şedit anti-komünizm tavrıyla reaksiyoner ideolojinin öncülerinden birisi olduğunu her düzlemde dile getirmiştir. Onu diğerlerinden ayırt eden unsurun bu reaksiyoner zeminde aksiyoner bir dil kullanmasıdır. İşte bu vasfından ötürü, Bora, uzun zamandan beri İslamcı muhalefetin savunma cephesinden hücumla geçmesinde ve bunun da milliyetçi muhafazakâr camia üzerinde müstakil bir politik kimliğe dönüşmesinde Necip Fazıl’ı “eşik” olarak kabul etmektedir (2017: 442). Necip Fazıl, davasını İslam’ı referans göstermek suretiyle “yüksek sesle” söylemesi ve İslamcılığın müstakil bir “politik özne” haline dönüşmesinde önemli rol oynamıştır. Ancak o, her hâlükârda milliyetçi muhafazakâr ailenin ortak keseni ve Türk’le İslam’ı kalansız özdeşleştiren birisiydi. Necip Fazıl’ın verdiği mesajların İslamcı camiada ve özellikle gençler arasında popülerlik kazanmasında ve isminin yaygın bir ilgi nesnesi haline gelmesinde Özdalga (2015: 144), Kısakürek’in mesajını çekici kılan dört unsur olduğundan bahsetmektedir: Kısakürek’in modern ortamda varoluşsal bir krizle karşı karşıya kalmasına rağmen bunu İslami bir söylemle çözüm bulması; İslami değerlere bağlı ulusal bir kimlik inşa etmesi; kahramanlığı nispetinde boyun eğmeyen bir tutum takınması ve her daim aktivist bir tavır içinde olmasıyla açıklamaktadır. Dolayısıyla Kısakürek, mefkûresini hayata geçirmesini sağlayacak idealist bir mütefekkir olmanın yanın da popüler bir kimlik kazanmış bir fenomendir artık.

İdeolojilerin kutuplaştığı, safların iyice belirginleştiği Soğuk Savaş yıllarında Necip Fazıl’da hem ideolojik hem tarihsel hem de pragmatik duruş ve düşünüşüyle safını sola karşı biçimlendirmiştir. İslamcılığın sağ içerisinde değerlendirilip değerlendirilemeyeceği bir sorunsal olarak karşısında durmasına rağmen yine de Türk Sağ’ının ana ekseninde kendisini konumlandırmıştır. Dönemin önemli ideolojik perspektifi olan milliyetçi-mukaddesatçı kimliğe de bürün(dürül)müştür. Necip Fazıl, İslam’ın herhangi bir yapıyla eklektik hale gelmesine şiddetle karşı çıkar. Örneğin bir zamanlar sıklıkla müdafaa edilen “İslam Sosyalizmi”¹² fikrine

---

¹² “İslam ve sosyalizm arasındaki ilişkiyi, Mustafa Sibai İslam Sosyalizmi, Ali Şeriatî Sol İslam, Hasan Hanefî İslami Sol Nurettin Topçu, Müslüman Anadolu Sosyalizmi, Seyyid Kutub Sosyal Adalet, Birikim dergisi Sol

şiddetle karşı çıkmıştır. İslam'ın hayatın tüm alanlarına tatbik edilmesi gerektiğini modern ideolojilerin İslam'a zarar verdiğini hattı zatında komünizmle mücadelenin ana kaynağının da İslam'da olduğunu belirtmiştir.

Necip Fazıl, komünizmle mücadele etmek için birtakım uygulamalara da başvurulması gerektiğini söyleyerek, komünizmayı bu ülkeden dibinden tıraş etmek için biri idari, diğeri ise yargısal olmak üzere iki devlet teşekkülüne ihtiyaç olduğunu belirtir (2009a: 119-121). Bunlar:

1- İdari devlet teşekkülü: Başbakanlığa bağlı ve bakanlıklar üstü, yüksek yetkilerle donatılmış “Yabancı ideolocylarca mücadele dairesi”nin kurulması gerektiğini savunmuştur. Hatta bu dairenin Batı'nın çeşitli yollarla ülkemize yapmış olduğu fesat ideolojilere karşı şimdiye kadar kurulmamış olmasını da geç kalınmış bir davranış olarak değerlendirmektedir. Çünkü Tanzimat'tan beri batılılaşma çabalarını bu minvalde görmektedir. İşte bugün böyle bir yapının kurulması geç olsa dahi, komünizmayı ve onunla beraber bütün ikinci “mikroplara” karşı savunma mekanizması oluşturabilir.

2- Kazaî devlet teşekkülü: Uzman hâkimler tarafından kurulan “Manevi Korunma” mahkemeleri.

Bu yapının iş planını da hazırlayan Kısakürek, neyin nasıl yapılması gerektiğini şu şekilde açıklamaktadır:

- I. Komünizmanın, tüm hassasiyetlerini bir uzman anlayışıyla teşhis etmek; her türlü basın yayın zehirlenmelerine karşı bir kimya kâğıdı hassasiyetiyle gereken ölçülere sahip olmak.
- II. Üniversitelere ve güzel sanatlar muhitlerine Türk ruh ve usulünün esasının çerçevesini çizebilmek.
- III. Endüstri çevrelerinde din ve milliyeti yüce ve her şeyin üzerinde gören Türk işçisini her türlü telkinlere karşı korumak ve bu telkinleri manevi (radar)larla avlamak.
- IV. Komünizmanın fidelelik diye kullandığı tüm sosyal ve iktisadi alanları gözlem altında tutmak.

İlahiyat, Roger Garaudy İslamiyet ve Sosyalizm, son dönemde İslam ve sosyalizm arasındaki ilişki dendiğinde akla gelen yazar İhsan Eliaçık ise Sosyalislam adı altında tartışmıştır. Ayrıca 2000'li yıllarda Mehmet Bekaroğlu ve Ertuğrul Günay öncülüğünde kurulan Yeni Siyaset Girişimi, basında Müslüman-Sol Hareketi olarak anılmıştır” Daha detaylı bilgi için Bkz: (Koca 2013: 3).

- V. İster resmi ister özel olsun bütün yayınları “dalyan bekçisi” dikkatiyle kontrol altında tutmak.
- VI. Tiyatro ve sinema başta olmak üzere, bütün faaliyet alanlarında ister işaret veya mecaz ister muhayyile yoluyla olsun komünizmaya ortam hazırlayan her şeyi filtrelemek.
- VII. Toplum içerisinde köy kahvehanelerinden bit pazarlarına; gece kulüplerinden artist meyhanelerine kadar ajanlık faaliyetlerini yerine getirmek.
- VIII. Bütün devlet dairelerinde “aynı gözü hâkim” kılmak.
- IX. Bu tedbirlere ek olarak, komünizma mikrobonu ruhlarda helak etmek için din ve milliyet aşalarına en geniş ölçüde meydana çıkarmak.

Burada belirttiği “Yabancı ideolocylarla mücadele dairesi” sadece komünizmle mücadele etmek için değil, aynı zaman da Batı’nın da tüm şer odaklarına karşı mücadele etmenin kurumsal adı olarak değerlendirilmiştir. Kısakürek’in komünizmle mücadelesinin İslamcılık ve Türk muhafazakârlığı açısından önemi “uzlaşmaz, sarsılmaz ve şaşmaz” CHP, İsmet İnönü, Batı ve Komünizm düşmanlığı yatar (Güzel 2009: 334). Dolayısıyla dışardaki düşmanın içerde aranmasında uygun gördüğü yer ve kişi O’nun sathında “CHP ve İsmet İnönü”dür. Bu yüzden Kısakürek, CHP’nin komünizmle ilişkisini çok sert bir dille şu şekilde ifade etmektedir:

“Türk milletini maddede kurtarıp ruhta batıran bir aksiyonun 27 yıllık sahipliğini elinde tuttuktan sonra 1960’ın arkasından, gençleşme ve yenileşme istikâmetinde Voronof aşısı olacak komünzmadan başka ilaç bulamamış ve böylece Türk milletini eskisinden daha ağır bir helâke dâvetçi olmuş felaket partisi (2009c: 75).

Aslında bu sertliğin temelinde yer alan unsurların başında Batılılaşma hareketleri ve tek parti döneminde yapılan inkılap hareketlerinde duyulan öfke yatmaktadır. Cumhuriyet modernleşmesinin en önemli boyutlarından biri olma özelliğini taşıyan ulus devlet olma süreci, aynı zamanda toplum mühendisliği uygulamalarının da görünür hale gelmesini sağlamıştır. Şeriat Mahkeme’lerinin kaldırılması, Tekke ve Zaviyelerin kapatılması, ezanın ve ibadetin Türkçeleştirilmesi ve Menemen Olayına verilen sert tepkiler gibi radikal laiklik uygulamaları “dinin” temel yaşam bileşeni olduğu Türk toplumunda olumsuzlukla algılanmış ve modernleşme hareketlerine katılmada mesafeli durmasını gerektirmiştir. 1904 doğumlu olan Necip Fazıl belirtilen uygulamaların birçoğuna yakinen şahitlik etmiş birisidir. Toplumun belli bir ekseriyetinde olumsuzlanan bu inkılap hareketleri Necip Fazıl için bunlarla mücadele etmenin “üstad”lığına ulaşmasına da kapı aralamıştır. Türk toplumunda modernleşmenin getirdiği olumsuzluklar ile komünizmin “yapıp ettiklerini” çoğu zaman aynı kefeye koyan “Üstad”, ortak paydasını mücadele etme saikinde bulmaktadır. Kapitalist ekonomik düzenin

ideolojisi olan Liberalizmin “özgürlük” istencinin yaratabileceği olumsuzlukları modernleşme tarihi üzerinden ele alma ölçütü; Sovyet Rusya konu olduğunda komünizmle mücadele saikiyle birleştirmesini bilmiştir. Toplumun temel taşı olan aile kurumunun yapısının bozulmasına önem atfeden Kısakürek, komünizmin aileye vermediği değeri sert bir dille eleştirerek, mücadelenin nirengi noktalarından birini de burada görmektedir. Öyle ki, Necip Fazıl'a göre (2009b: 75), komünizmin esasında ailenin bir değeri yoktur; çocuk üç yaşına geldiğinde sitelere gönderilmek koşuluyla “köpek yavrusu” sürüleri halinde büyütülür ve bu şekilde de annelerinin çalışma hayatına katılması kolaylaşır. Karı-Koca arasında yaşanan bu ilişkilerden dolayı da evlilik hayatı tek kelimeyle başlar ve tek kelimeyle sonlanır. O'na göre, aile hayatının düzenli olması aynı zamanda komünizmin yok etmeye çalıştığı direnç noktalarından biridir. Bu direnç noktası o kadar önemlidir ki; bu yüzden İdeocya Örgüsü eserinde, Başyücelik Devleti'nin temelinde aileyi, ailenin de temelinde kadını görmektedir. O'na göre, kadının esas amacı çalışmak değil; aile hayatının devamını sağlamaktır (Yaşlı 2016: 124). Bu yüzden kadın ve aile ilişkisi komünizmin esaslarındaki varlık temelleriyle ile Kısakürek'in dünyasında yer almamaktadır.

Necip Fazıl Kısakürek'e göre, komünizmle mücadele etmenin en temel ontolojik varlık sebebi İslam dinidir. İdeocya örgüsünde oluşturulan “sistemli” yapı bunun nasıl olması gerektiğinin en üst mertebesini teşkil etmektedir. Bundan ötürü, hem devletin kurumsal anlamda yapıp edebilecekleri hem de toplumun bu konudaki teyakkuz hali “İslam”ı referans aldığı müddetçe bu illetten bizleri kurtaracağını ilan etmektedir.

SONUÇ

Kalbimi ve aklımı hep **sağ** elime verdim;
Görevi olmasaydı **sol** elimi keserdim ¹³
(Necip Fazıl Kısakürek 1977)

Osmanlı-Rus tarihi dikkate alındığında, ilgililer arasındaki mücadeleler, devamlı surette teyakkuzda kalmanın ön koşulunu oluşturmuştur. Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında Kemalist ideolojinin herhangi bir sınıf mücadelesine kapalılığı ve sola karşı yürütülen “mücadele”, yönetici sınıfın komünizm karşıtlığını, toplumun da Moskof düşmanlığını besleyen iki önemli damar olmuştur. II. Dünya Savaş'ından sonra dünyanın “iki cenaha” ayrılması ABD ve Sovyet Rusya dışında kalan diğer ülkelerin de saflarının belirlenmesini sağlamıştır. Türkiye dış politika pragmatizmi ve tarihsel koşulları göz önünde bulundurarak ABD tarafında ya da geniş bir

¹³ Necip Fazıl için “komünist olan” ile “Rus olan” aynı şeydir. Dolayısıyla her Rus eşittir komünist her komünistte eşittir solcu. Bu minvalde, Sola olan hincımı elini kesme uğruna dahi yerine getirebileceğini ifade etmektedir (2011: 452).

açından değerlendirildiğinde Batı tarafında kendisine yer bulmuştur. Bu bağlamda, “hür dünyanın temsilcileri” kendilerini komünizme karşı savunmak adına her şeyi imkân dâhilinde kullanma becerisini de göstermişlerdir. Bu temsil etme durumu, dış politikadaki kararların nasıl alınması gerektiğine de öncülük etmiştir. Bir bakıma dış politikada iki cenahın birine taraf olmak hassasiyetini de doğurmuştur. Dış politikadaki bu tarafgirlik, elbette iç politikada da kendine yer bulmuştur. Siyasal alandaki öznelere dışında edebiyat ve sanat camiası da bu ahval ve şerait dâhilinde, konumlanmasını bilmiştir. 1961 Anayasa’nın oluşturmuş olduğu “görece özgürlük” ortamında sağ ve sol kutuplar sanat ve edebiyat alanında da mücadelelerini amansız sürdürmüşlerdir.

Bilindiği üzere, edebiyat ve sanatla uğraşanlar, siyaset ve toplumbilimcilere göre belirli ayrıcalıklara sahiptirler. Edebiyatçılar ve sanatçılar, toplumsal olguları çok etkileyici ve özlü kavramlarla tasvir edebilmektedirler. Ama esas ayrıcalıkları tasvir yeteneklerinde değil, kendilerini bu yetkinliklerine götüren çözümler, yöntemler ve süreçler konusunda herhangi bir açıklama yapma yükümlülüğü taşımamalarıdır (Çulhaoğlu, 2020: 29). Ancak Necip Fazıl Kısakürek, neşriyatıyla bundan müstağni bir kişiliktir. Çünkü Kısakürek, etkileyici ve özlü betimlemelerini kendisi için “opus magnum” olarak nitelendirilen ideolocya örgüsünde temellendirmiştir. Kendisinin kabul ettiği 1968 yılındaki ilk baskıda eserle ilgili yazdığı “ithaf” kısmında şöyle demektedir:

“Bu eser benim bütün varlığım, vücut hikmetim, her şeyim... Ben, arının peteğini hendeseleştirmeye memur kılınması gibi, bu eseri örgüleştirmek için yaratıldım. Şiirlerim de, piyeslerim de, hikâyelerim de, ilim ve fikir yazılarım da sadece bu eserin belirttiği bina etrafında bir takım ‘müştemilat’tan başka bir şey değil. Güzelim Türkçenin ‘katık’ tabiri ne kadar yerinde. Gerçek gıda ‘nan-ı aziz’ dediğimiz ekmektir ve gerisi, ona katılmaktan kinaye ‘katık’tan ibaret...” (1973: Takdim).

O’na göre, ideolocya örgüsü ekmek, diğer bütün eserleri de katıktır. Dolayısıyla Necip Fazıl 40 yıldır inşası yolunda “kan terlediği” ideolocya örgüsünde zihin dünyasında tasavvur ettiği modeli inşa etmeye çalışmıştır. Necip Fazıl, komünizmle mücadelenin ön koşulunu Mokof imgesinde/hakikatinde aramaktadır. Burada kullanılan imge ve hakikat kavramları çelişik ifadeler olarak gözükmüş olsa dahi; Rusların Osmanlı’ya yapıp ettiklerinin tarihsel bir gerçeğe denk düştüğünü ifade etmektedir Kısakürek. Elbette ki Necip Fazıl’ın tüm neşriyatı dikkate alındığında komünizmi çokça imgeler üzerinden de tanımlamıştır. Dolayısıyla, toplumların öteki/düşman yaratmasında kullandığı imgeler edebiyat ve sanat camiasında tedavüle sokulan ve aynı zamanda siyasal toplumsallaşmaya da yardım eden kavramlar olarak değerlendirilmiştir.

Necip Fazıl, komünizmle mücadelenin kesinlikle İslam dininin esaslarına dayanmasını belirttiikten sonra; kamunun “Yabancı ideolocylarca mücadele dairesi” ve uzman hâkimlerin ise “manevi korunma” mahkemeleri kurmasını önermektedir. Kısakürek için yabancı ideolocylar sadece komünizm değil, aynı zamanda Batı'nın tüm şer nifakları da bunlara dâhildir. Ancak kendisi açısından bitmek tükenmek bilmeyen CHP ve İsmet İnönü karşıtlığı da içerdeki hasımlarını oluşturmaktaydı. İslam adına Kısakürek, aksiyon adamıydı; dışarda Batı ve Sovyetler Birliği; içerde ise CHP ve İsmet İnönü'ye karşı mücadeleyi bir hedef olarak belirlemiştir.

Komünizmle mücadele Soğuk Savaş boyunca ABD safında yer alan tüm ülkelerin temel stratejik hedefiydi. Bu stratejik hedef hem Türk dış politikasını hem de iç politikasını “güvenlik” önceliği ile şekillendirmiştir. Bu güvenlik ortamı zaman zaman korkunun da histeri boyutuna ulaşabileceği bir ortamı doğurmuştur. Güvenlik boyutunun oluşturduğu gerilimler Türk sağ ideolojileri açısından, Kısakürek'in ortaya koyduğu veya koymaya çalıştığı komünizmle mücadele perspektifinden bakıldığında; milliyetçilik, muhafazakârlık ve İslamcılık veya bunların birbirleriyle ortaya koyduğu “rabita” arasında oluşan siyasal görüşler ile bunların eylem düzeyleri temsil eden düşünsel dünyanın da gramerini oluşturmuştur.

KAYNAKÇA

- Aktulum, K. (2021). *İmgelem Çözümlemesine Giriş*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Althusser, L. (2014). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, A. Tümertekin (Çev.), İstanbul: İthaki Yayınları.
- Aydın, M. (1994). *93 Harbi: 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı*, TDV İslam Ansiklopedisi, (9), 498-499.
- Bircan, A. B., Atalar, M. K. (2017). *Ercümen Özkan ile İslami Hareket Üzerine Söyleşiler*, Ankara: Anlam Yayınları.
- Bora, T. (2015). Necip Fazıl'da “Yabancı İdeolojiler” Anti-Komünizm, Avam, “İdrak Soyluları”, Faşizm, A. Öz, İ. Kara ve A. Ertuğrul (Ed.), *Necip Fazıl Kitabı: “Kalır dudaklarda şarkımız bizim”* içinde (463-478), İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları.
- Bora, T. (2017). *CEREYANLAR: Türkiye'de Siyasi İdeolojiler*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çulhaoğlu, M. (2020). *Marxizm ve Türkiye Solu*, İstanbul: Yordam Kitap.
- Duran, B. (2014). Cumhuriyet Dönemi İslamcılığı: İdeolojik Konumları, Dönüşümü ve Evrimi, T. Bora ve M. Gültekingil (Ed.), *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: İslamcılık* içinde (129-155), Cilt. 6, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gökgöz, S. S. (2022). Osmanlı Evrakında Türk Politik Mecazı: Moskof, *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Enstitüsü*, 7(2), 1036-1090.

- Güzel, M. (2009). Necip Fazıl Kısakürek, A. Çiğdem (Ed.), *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Muhafazakarlık içinde* (334-341), Cilt. 5, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kaplan, A. (2003). *İşte Necip Fazıl*, Antalya: Türkav Yayınları.
- Kerestecioğlu, İ. Ö., Öztan, G. G. (2012). *Türk Sağı: Mitler, Fetişler, Düşman İmgeleri*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kısakürek, N. F. (2009b). *Çepçevre Sosyalizm, İnsanlık ve Komünizm*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N. F. (2009c). *Rapor 3/4*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N. F. (2010a). *İdeolocya Örgüsü*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N. F. (2010b). *Çerçeve 1*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N. F. (2011). *Çile*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N. Fazıl. (1973). *İdeolocya Örgüsü*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N. Fazıl. (1977). *Makine Ruhlarda Putlaştı, Sebil Dergisi*, (61), 11-14.
- Kısakürek, N. Fazıl. (1997). *Tarihimizde Moskof*, Toker Yayınları.
- Kısakürek, N. Fazıl. (2009a). *Rapor 9/10*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Koca, B. (2013). *Türkiye’de İslam ve Sosyalizm İlişkisi Bağlamında Emek ve Adalet Platformu ve Antikapitalist Müslümanlar*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Meşe, E. (2016). *Komünizmle Mücadele Dernekleri*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Örnek, C. (2015). *Türkiye’nin Soğuk Savaş Düşünce Hayatı: Antikomünizm ve Amerikan Etkisi*, İstanbul: Can Yayınları.
- Özdalga, E. (1997). *Tasavvuf Bahçelerinde Dolaşan Bir Milli Kahraman: Necip Fazıl Kısakürek, Türk Muhafazakârlığı içinde* (176-180), Toplum Bilim Dergisi, (75).
- Özdalga, E. (2015). *İslamcılığın Türkiye Seyri: Sosyolojik Bir Perspektif*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özdenören, R. (2014). *Necip Fazıl Kısakürek*, T. Bora ve M. Gültekingil (Ed.), *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: İslamcılık içinde* (136-149), Cilt. 6, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Richard, L. (2017). *Sanatta Anlamın Görüntüsü: imgelerin Toplumsal işlevi*, İ. Türkmen (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Şarman, K. (2015). *Türk Promethe’ler: Cumhuriyet’in Öğrencileri Avrupa’da (1925-1945)*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Yaşlı, F. (2016). *Türkçü Faşizmden “Türk İslam” Ülküsü’ne*, İstanbul: Yordam Kitap.
- Yücel, H. (2013). *İmgeden Yorum*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

